

Graditelji violina

Dabac, Vanda

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Music Academy / Sveučilište u Zagrebu, Muzička akademija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:116:457857>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2022-12-03**

Repository / Repozitorij:

[Academy of Music University of Zagreb Digital Repository - DRMA](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA

VI. ODSJEK

VANDA DABAC

GRADITELJI VIOLINA

DIPLOMSKI RAD

ZAGREB, 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA

VI. ODSJEK

GRADITELJI VIOLINA

DIPLOMSKI RAD

Mentor: red. prof. art. Anđelko

Krpan Student: Vanda

Dabac Ak./god.:

2018./2019.

ZAGREB, 2019.

DIPLOMSKI RAD ODOBRILO MENTOR

Red. prof. art. Anđelko Krpan

-

__ Potpis

U Zagrebu, _____

Diplomski rad obranjen, _____

POVJERENSTVO:

SADRŽAJ:

Sažetak.....	1
1. Uvod.....	1
2. Graditelj prve violine	2
2.1. Obitelj Amati	2
2.2. Gasparo da Salò.....	3
3. Jacob Stainer	4
4. Graditelji u 17. i 18. st	5
4.1. Obitelj Guadagnini	5
4.2. Obitelj Stradivari	6
4.3. Obitelj Guarneri.....	7
5. 18. st	8
5.1. Graditelji u Francuskoj	8
5.2. Graditelji u Njemačkoj i Austriji	8
5.3. Graditelji u Engleskoj.....	9
6. 19. st	9
6.1. Graditelji u Italiji	9
6.2. Graditelji u Francuskoj	10
6.3. Graditelji u Engleskoj.....	10
7. Graditelji u Americi	11
8. Graditelji violina u Hrvatskoj	12
9. Kolekcionari.....	12
10. Zaključak.....	13
11. Literatura.....	14

Sažetak

Najpoznatiji graditelji violina u povijesti djelovali su od šesnaestog do devetnaestog stoljeća u Italiji, Njemačkoj, Austriji, Francuskoj i Engleskoj. Od prve violine koju je izradio Andrea Amati do danas, najcjenjeniji su graditelji iz obitelji Stradivari, Amati, Guarneri i Guadagnini. Graditelji su mijenjali model violine i njene karakteristike usporedno s mijenjanjem glazbe i potrebama prostora u kojima se glazba izvodila. Trebalo je mnogo eksperimentirati u izradi violina dok violina nije dobila karakteristike kakve danas poznajemo. Talijanski graditelji iz Cremona i Bresciana bili su najutjecajniji u svijetu, pa njihove modele violina često kopiraju i današnji graditelji. Violine najboljih graditelja violina danas se čuvaju u zbirkama violina ili na njima sviraju najbolji violinisti.

The best known luthiers in history of the violin worked from sixteenth until nineteenth century in Italy, Germany, Austria, France and England. Since the first violin was made by Andrea Amati, until today, luthiers who made the best violins were Stradivari, Amati, Guarneri and Guadagnini family. Luthiers contributed to the development of the violin and its characteristics at the same time as the music was developing and with the needs of space where it was played. Various experiments in violin making were crucial in acquisition of characteristics of the violin that is used today. Italian luthiers, with the center in Cremona and Brescia were the most influential in the world, that can be seen in whole Europe and in America because their models were adopted in sound and appearance of the instrument that they conceived and made. Collections of violins made by the best known luthiers can be seen today in many violin collections and are played by the best violinists.

1. Uvod

Čitanjem životopisa graditelja violina i proučavanjem povijesnih prilika u kojima su živjeli, možemo steći potpuniju sliku o svim teškoćama koje su graditelje i pratile. Upoznaje se drugačiji pogled na instrumente kojima se izvođači služe. Graditelji su mnogo eksperimentirali da bi violinu učinili dovoljno atraktivnom da postane najpopularniji solistički instrument klasične glazbe usprkos činjenici da postoji „samo“ 500 godina. Mnoga

pitanja postavljaju se kada je riječ o autetičnosti instrumenata, no nakon godina proučavanja, postoje određeni

dokazi koji potvrđuju tko i kada je izradio instrument kao na primjer način izrade, boja laka ili kvaliteta tona.

2. Graditelj prve violine

Preteča violine kakvu poznajemo danas je rebec koji datira još od 10. stoljeća. Instrument je s tri žice čiji autentični primjerak u svijetu više ne postoji. Teško je reći tko je izradio prvu violinu jer je njen nastanak trajao godinama i prošao kroz niz promjena za koje je zaslužno mnogo graditelja koji su istraživali zvuk i izgled instrumenta. Violina se stalno prilagođavala potrebama za koje je služila. Ako se svirala u malim prostorima, tražio se lijepi ton, a ako se svirala na otvorenom ili u većim dvoranama, trebala je biti glasnija. Prvu violinu sa četiri žice koja je dokumentirana izgradio je Andrea Amati u Cremoni 1555. godine. Uz njega treba spomenuti Gaspara da Salòa (Gasparo Bertolotti), Paola Magginija, učenika Gaspara Bertolottija, te Gaspara Duiffopruggara, graditelja koji je radio u Parizu od 1515. do 1530.

2.1. Obitelj Amati

Andrea Amati rođen je između 1500-te i 1535-e godine u Cremoni. Začetnik je poznate graditeljske obitelji Amati. Pretpostavlja se da je učio od Giovannia Lionarda di Martinenga. Prije Amatija, konjić je bio postavljen niže od *f* otvora. Andrea Amati smjestio je konjić između *f* otvora. Zbog načina korištenja violine u sviranju, manje virtuoznih skladbi, nije bilo potrebe za visokim pozicijama u kojima se svira od baroka nadalje. Zbog toga violine nisu bile prilagođene većem rasponu od dvije i pol oktave. Također, Gžica je bila malo korištena i zbog toga drugačijeg i slabijeg tona nego kod kasnijih graditelja. Njegove violine bile su izgrađene od smreke i javora i bile lakirane kvalitetnim lakom, koji je na ranijim instrumentima bio tamno crvene boje, a kasnijim tamno žute. Violine su manjih dimenzija, a *f* otvori dosta široki.

Andrea Amati imao je dva sina koji su se bavili izgradnjom violina. To su Antonius i

Hieronymus Amati. Neke violine označene su kao rad oba brata, neke kao zaseban rad. Teško je raspoznati koja je violina bila čiji rad od dva brata, ali Antonius, stariji brat, je u svojim

ranijim godinama izrađivanja violina radio po modelu violina svoga oca. Ipak, poznatije su violine koje je izradio Hieronymus, nakon smrti starijeg brata, koje su označene samo kao Hieronymuseve. Postale su poznate u Italiji, Francuskoj i ostalim europskim zemljama.

Nicolo Amati nastavio je obiteljsku tradiciju kao sin Hieronymusa. Učio je od svog oca, te dugo radio po očevom modelu. Na vrhuncu svoga rada, dizajnira vlastiti model violine i naziva ga „Grand Amati Model“ zbog čega postaje najboljim graditeljem svog vremena. Učio je velik broj graditelja prve polovice sedamnaestog stoljeća. U sedamnaestom stoljeću, članovi obitelji Amati bili su najcjenjeniji graditelji violina, a Cremona, grad u kojem su radili, bila je glavni centar izrade violina. U tom periodu u Cremoni je bilo i drugih graditelja koji su surađivali i pratili međusoban rad. S porastom interesa proizvodnje violina, porasla je i njihova kvaliteta. U sedamnaestom stoljeću mijenjaju se tonske karakteristike violine ovisno o prostoru za koji je violina namjenjena. Nicolò Amati birao je drvo i lak još preciznije od njegovih predaka te je radio violine u dvije veličine: srednje velika i velika.

2.2. Gasparo da Salò

U razdoblju osnutka graditeljske obitelji Amati, koja je živjela i koja je gradila instrumente u Cremoni u šesnaestom stoljeću, u Brescii je to bio Gasparo da Salò. Njegovi pretci bili su glazbenici i graditelji. Gasparo da Salò rođen je 1540. godine u Polpenazzi. Bio je poznati graditelj još za svoga života. Učio ga je njegov ujak Agostino Bertolotti. Gasparo da Salò je posjetio Bresciu, dućan Girolama Virchia, čija su četiri člana obitelji doprinjela Brescii reputaciju kao centru gradnje violina. Drvo je kupovao u Veneciji. Njegovi prvi radovi imaju neke netipične karakteristike kao što su različiti f otvori; jedan bi obično bio uži od drugog, te su pozicionirani na različitoj visini, što djeluje kao pogreška i nepreciznost, te izostavljanje detalja, međutim, to nije previše utjecalo na ton čiji je kriterij, za to vrijeme, bio u svrhu glazbe koja se tada izvodila. Njegovi kasniji instrumenti su pak bili puno preciznije izrađeni i drugačiji od prethodnih. Gasparo da Salò je kroz svoju graditeljsku karijeru puno napredovao u veličini i jačini tona svojih violina, te time dao svoj

doprinos u razvitku bitnih karakteristika violine. Gasparo da Salò umro je 1609. godine.

Rad obitelji Amati i Gaspara da Salòa promijenio je pogled na graditelje violina, te se njihov rad od tada smatra umjetničkim djelom.

3. Jacob Stainer

Još jedan graditelj koji je radio na razvitku i jačini tona je Jacob Stainer (1621.-1683.), graditelj iz Absama, današnje Austrije. Stainer je najbolji graditelj njemačke graditeljske škole. Jacob Stainer nije samo izrađivao violine, nego je bio i violinist, što mu je pomagalo u izradi instrumenata. Njegove violine razlikovale su se od onih obitelji Amati i od talijanskih violina općenito. Dok su talijanske violine tonski postajale snažnije i glasnije, Stainerove violine su imale nježniji ton. Poznato je da je Stainer poznao talijanski način pripremanja laka, a lak je jedna od najbitnijih stvari u izradi violine. Njegove violine lakirane su lakom boje jantara, te je koristio samo najbolje drvo za izradu. Steinerove violine mogu se mjeriti s violinama najpoznatijeg graditelja violina svih vremena, Stradivarija, zbog njegove visokokvalitetne izrade i lijepog tona. Njegove instrumente svirali su koncertmajstori u orkestrima, te mnogi izvođači, violine su bile tražene i puno graditelja bilo je pod utjecajem njegovog modela violine, najviše u Austriji, Njemačkoj i Engleskoj. Isto tako, kao što je i kod ostalih poznatih graditelja slučaj, u svijetu postoji jako puno violina potpisanih njegovim imenom za koje se ne može točno odrediti jesu li njegove ili ne.

4. Graditelji u 17. i 18. stoljeću

U osamnaestom stoljeću raste interes za violinom kao solističkim instrumentom zbog novih skladbi. Za violinu konkretno zbog popularnosti solističkih koncerata. Zbog toga jako se povećala proizvodnja violina, pa Cremona i Brescia više nisu jedini centri gradnje violina. U Veneciji violine izrađuje Pietro II Guarneri, Domenico Montagnana, Giovanni Battista Deconetti i mnogi drugi. Graditelji su izrađivali violine u Bologni, Firenzi, Napulju, Rimu. U Napulju je violine izrađivala obitelj Gagliano, čak šest generacija, od kojih su najcjenjeniji Nicola I i Gennaro.

4.1. Obitelj Guadagnini

Lorenzo Guadagnini (1695.-1745.) radio je u Cremoni. Njegove violine bile su prepoznatljive po crvenom laku za razliku od ostalih violina Guadagnini obitelji. Bio je učenik Stradivaria što se vidi iz njegova rada po sličnosti modela. Najpoznatiji graditelj obitelji bio je njegov sin Lorenzo Guadagnini. Giovanni Battista Guadagnini (1711. – 1786.) je radio u Piacenzi, Milanu, Parmi, Torinu i Cremoni. Njegove violine su i danas vrlo tražene i skupe.

Radio je po modelu Stradivaria i bio je njegov učenik, poput svog oca. Neke njegove violine i dalje su u besprijekornom stanju zbog temeljitog načina rada i posvećenosti radu. Iz proučavanja modela violine Lorenza i Giovannia, vidi se da su Giovannieve violine sličnije Stradivarijevim violinama. Gaetano, Giovannijev sin, izrađivao je jako dobre violine sa kvalitetnim lakom i dobrom izvedbom lakiranja, međutim, nitko nije uspio konkurirati Giovannijevim violinama. Gaetano je ipak uglavnom bio poznatiji kao restaurator. Drugi sin, Giuseppe, također je graditelj, no malo se zna o njegovim violinama jer ih je teško pronaći, pogotovo zbog toga što postoji jako puno violina potpisanih prezimenom Guadagnini koje nisu njihov rad.

4.2. Obitelj Stradivari

Antonio Stradivari, najpoznatiji graditelj violina svih vremena rođen je između 1640. i 1650., neki izvori tvrde da je rođen 1644. godine zbog potpisa s jedne violine iz 1736. godine na kojoj piše da graditelj ima devedeset i dvije godine. Rođen je u Cremoni. Njegovi pretci porijeklom su iz Cremona. Stradivari obitelj nekada je nosila naziv Stradivarius, Stradivera i Stradiverta. Bio je učenik Nicola Amatija što se vidi u njegovim ranim radovima jer su violine jako slične radu njegovog učitelja, čak su i potpisane pod imenom Nicola Amatija. Potpisuje violine svojim imenom tek od 1670. godine. U sljedećih 20 godina rada nije izradio puno violina niti previše eksperimentirao niti se odvajao od modela svog učitelja. Nakon tog razdoblja, dosta toga se promijenilo, te je od 1690. godine puno više eksperimentirao na svodu i debljini drveta. Stradivari je znao nedostatke Amatijevih violina, te je stalnim eksperimentima samo unaprijedio model violine. Taj period trajao je do 1725. godine i doveo ga do vještine izrade savršenih umjetničkih djela. To je vrhunac njegove graditeljske karijere. Postigao je prepoznatljivu i posebnu zvučnost instrumenta, po čemu su njegove violine najpoznatije. Zvuk tih violina je čist i precizan. Violine koje je izradio nakon 1725. godine bile su dobre, no imale su manju kvalitetu tona od prethodnih i imale su lak smeđe boje. Kasnije violine koje je radio bile su lošije, a neke koje nije dovršio, završili su njegovi sinovi Omobono i Francesco. Niti jedna kopija Stradivarijevih violina, koliko god precizna bila, nije imala takav zvuk i „dušu“ kakvu su imale njegove violine na njegovom vrhuncu graditeljske karijere, zbog čega njegove violine i jesu toliko posebne i cijenjene. Zanimljivo je koliko je Stradivari proučavao akustiku instrumenta, ponašanje zvuka i odnos oblika drva sa završnim rezultatom. Njegove violine su se jako mijenjale u svrhu postizanja savršenog zvuka i izgovora tona. O tome govori i činjenica da su se cijene nekih njegovih violina, 60 godina nakon njegove smrti, utrostručile. Oblik konjića kakav se koristi danas utemeljio je Stradivari. Neki od Stradivarijevih učenika su: Angelo Bergonzi (Cremona), Lorenzo Guadagnini (Cremona), Francisco Gobetti (Venecija), Alexander Galiano (Napulj).

4.3. Obitelj Guarneri

Andrea Guarneri rođen je u Cremoni i izrađivao je violine od 1640. do 1695. godine. Izrađivao ih je u Amatijevom stilu, te nisu imale zavidan intenzitet tona, što je zajedničko i Amatijevim violinama. Njegov stariji sin, Giuseppe Guarneri, radio je od 1690. do 1730. godine u Cremoni i iako je bio učenik svog oca, nije pratio očev model violine, nego je istraživao i želio izraditi violine bolje od Stradivarijevih. Njegovi instrumenti bili su dobro izrađeni i dobre kvalitete. Mlađi sin, Pietro Guarneri radio je od 1690. do 1725. u Mantovi iako su neke od njegovih prvih violina potpisane kao izrađene u Cremoni. Ipak, najpoznatiji graditelj iz obitelji Guarneri bio je Giuseppe Antonio Guarneri, još nazvan Guarneri del Gesù čiji prijevod znači „Isusov“. Del Gesù je bio sin Giuseppea Guarneria i Angele Marie Locadelle. Rođen je u Cremoni 1683. godine. U Cremoni je radio od 1725. do 1745. godine. Njegove violine manjeg su oblika i pažljivo lakirane. Kasnije izrađuje veće violine sa još boljim tonom i lakom zbog zahtjeva kakve je violina kao instrument trebala u to vrijeme. Te mogu se mjeriti s violinama Antonia Stradivarija. Nažalost, njegovi zadnji radovi nisu prepoznatljivi poput onih u njegovom graditeljskom vrhuncu. Izvori tvrde da je neko vrijeme čak bio u zatvoru i živio životom kakav je teško spojiv sa činjenicom da je u prošlom periodu izradio tako kvalitetne i dan danas neke od najpoznatijih violina u povijesti. Postoje tvrdnje da ga je tamničareva kći opskrbljivala alatom, lakom i drvetom koji nisu bili visoke kvalitete kako bi mu bilo lakše boraviti u zatvoru i u tom tužnom i teškom razdoblju života, te da je čak i radila s njim. To također objašnjava zašto su instrumenti bili toliko lošiji od onih iz razdoblja najbolje izgrađenih violina. Njegove violine bile su dosta jeftinije od Stradivarijevih za života. Tek nakon smrti je violinama polako rasla cijena. Kasnije je njegovu violinu svirao Niccolò Paganini. Del Gesù umro je u zatvoru 1745. godine. S njegovom smrću, nakon gotovo dvjesto godina, završava jedno razdoblje do danas najpoznatijih graditelja violina u Cremoni.

Nakon smrti Antonia Stradivarija i Giuseppea del Gesù, postavlja se pitanje kako i zašto su njihovi instrumenti neponovljivi i izuzetni. Ako njihovi nasljednici nisu uspjeli postići toliki uspjeh u izrađivanju violina, kako je uopće moguće da se ne radi o nečemu što su samo oni znali i nitko više poslije njih? Još uvijek se ne zna odgovor na to pitanje, ali njihov talent je neupitan. Antonio Bagattela vodio je brigu o Tartinijevim violinama, te je

proučavao violine Antonia Amatija. Proučavanjem je zaključio da su graditelji poznavali geometriju i da je sve vrlo precizno odmjereno. Napisao je knjigu koja je sadržavala mjere violina koje su imale

željeni zvuk i matematičke metode gradnje i osvojio nagradu te je knjiga objavljena 1786. godine.

5. 18. stoljeće

5.1. Graditelji u Francuskoj

U Francuskoj u osamnaestom stoljeću, velik je bio utjecaj talijanske glazbe i isto tako i utjecaj talijanskih graditelja. Zbog toga se francuski graditelji nisu toliko isticali kao talijanski. Prvi graditelj koji je bio na razini talijanskih graditelja bio je François Médard (1647.-1720) Francuske violine imale su slabiji zvuk od talijanskih koje su ciljale velikom i jakim tonu. Violine slične Amati modelima violina gradili su Jacques Boquay, René Champion, Claude Pierray. Slične violine Stradivarijevim gradili su François Louis Pique, Gérard Deleplanque. Napredak Francuske u glazbi privukao je talijanske graditelje u glavni grad Francuske i popularnost je rasla. U Francuskoj se dogodio rast broja graditelja od konca sedamnaestog stoljeća s dvadeset i jednim graditeljem do kraja osamnaestog stoljeća na sto sedamdeset graditelja u Parizu.

Nicolas Lupot (1758.- 1824.), nazivaju ga još i „francuski Stradivari“ bio je izuzetan graditelj. Jedini manjak njegovih violina je predebeli sloj laka zbog čega dolazi njegovog pucanja. Valja još spomenuti i Josepha Bassota, koji se ugledao na Lupota, te Jeana Théodorea Namya.

5.2. Graditelji u Njemačkoj i Austriji

Suprotno Francuskoj, u Njemačkoj i Austriji nije bio prisutan utjecaj talijanskih graditelja u zvuku violina. Violine su imale mračniji i nježniji ton. Tek nakon 1800. violine su dobile svjetliji i jači zvuk. Prvi koji je prestao pratiti model od prije spomenutog Stainera, iako ga je u svom graditeljskom početku pratio, je Johann Gottlob Pfretzschner iz poznate obitelji graditelja violina, ali više poznatiji po izradi gudala. Osim njega, Stradivarijev model pratili su i obitelj Stadlmann, Partl i Leidlof. Andreas Ferdinand Mayr u Salzburgu je sagradio violinu na kojoj je Mozart učio svirati. U Beču je radila obitelj od šest graditelja, obitelj Leeb, oni su

također pratili talijanske modele violina, točnije, Stradivarijeve. Neki su ostajali kod Stainerovog modela, kao npr. Leonhard Maussiell i Leopold Widhalm.

5.3. Graditelji u Engleskoj

U Engleskoj su se violine počele raditi malo kasnije. Barak Norman gradio je violine u Stainerovom stilu, te je kasnije prešao na Magginijev model. Njegov suradnik bio je Nathaniel Cross. Stainerov model dugo se zadržao u Engleskoj, sve do kraja druge polovice osamnaestog stoljeća, čak i tada, neki graditelji su izrađivali violine po Stainerovom modelu ako je naruđba kupca bila takva. Kada je promjena nastupila, prvo su se radile violine po Amatijevom modelu, a kasnije je to bio Stradivarijev. U nekim slučajevima, graditelji su pokušavali kemijski obrađivati drvo kako bi stvorili dojam starosti, no to je rijetko uspijevalo. Neki su Stradivarijeve violine kopirali izradom tankog trbuha violine, ali ni to nije uspijevalo. Obitelj koja je jako bitna u engleskoj povijesti graditelja violina je obitelj Hill čija tvrtka postoji i danas pod nazivom „William Ebsworth Hill & Sons“. Osnovao ju je graditelj Joseph Hill čiji potomci su još živi. Njegova tvrtka postala je bitna i za talijanske graditelje.

6. 19. stoljeće

6.1. Graditelji u Italiji

Nakon 1800. godine u Italiji graditelji se služe modelima violina iz prošlosti, iz doba Stradivarija i Guarnerija, a obitelj Guadagnini i Gagliano nastavljaju obiteljski zanat. Torino postaje glavni centar graditelja violina zbog Guadagninija. Graditelj koji je izradio kopiju Stradivarijeve violine bio je Francesco Pressenda. Cijena njegovih violina rasla je nakon što ju je svirao njemački violinist August Wilhelmj. Graditelji čije violine su kasnije postale popularne i cjenjene su Alexandre Despina, Enrico Clodovic Malegari, koji se smatra najboljim graditeljem devetnaestog stoljeća, Gioffredo Benedetto Rinaldi, njegov sin Marengo Romano Rinaldi, svi su bili učenici Francesca Pessende. Sredinom devetnaestog stoljeća, centar postaje Napulj, gdje su u to vrijeme gradili Lorenzo Ventapane, Vincenzo Jorio i Vincenzo Sannino koji su radili u stilu obitelji

Gagliano. U Parmi i Milanu radio je Antonio Gibertini koji je gradio kopije Guarneri violina. Više je poznat kao restaurator, te je održavao Paganinijeve violine.

6.2. Graditelji u Francuskoj

U Francuskoj u devetnaestom stoljeću ističe se graditeljska obitelj Gand. Charles François Gand radio je u Parizu po modelu Nicolasa Lupota čiju kćer je oženio. Cijela obitelj Gand radila je po Lupotovom modelu. Najistaknutiji graditelj devetnaestog stoljeća u Francuskoj je Jean Baptiste Vuillaume (1798.- 1875.) koji je prvi graditelj sa znanjem o zakonima fizike, a posebice o akustici. Zbog svog znanja, razvio je vještinu izrade vrhunskih kopija instrumenata zbog kojih je čak bio optuživan za krivotvorenje jer je jako teško raspoznati autentičnu violinu starih talijanskih graditelja i njegovu kopiju. U to vrijeme, stare talijanske violine bile su ono što su ljudi tražili i željeli, pa su zbog toga novi graditelji bili u nezgodnoj poziciji.

Vuillaume je pokušavao kemijski obraditi drvo kako bi dobilo efekt starenja, no to je teško izvedivo bez oštećenja drveta. Vuillaume je od svojih kopija jako dobro zarađivao i za jednu njegovu violinu se dugo vjerovalo da ju je sagradio Stradivari, ta violina dobila je ime „Balfour“. Koristio je jednako dobar lak poput onih talijanskih graditelja. Graditelji koji su u Francuskoj gradili violine u devetnaestom stoljeću su: Claude-Augustin Miremont, Marcel Vatelot, Léon Fischesser-Chollet te braća Millant, Roger i Max koji su sastavili i priručnik izrade violina koristeći svoje graditeljsko iskustvo.

6.3. Graditelji u Engleskoj

Devetnaesto stoljeće u Engleskoj obilježilo je nekoliko graditelja violina. Jedan od njih je Thomas Perry iz Dublina u Irskoj, nazvan još i „irski Stradivari“. Radio je violine od kvalitetnog drva i violine imaju skladan ton. Graditelji koji su radili u Engleskoj za vrijeme devetnaestog stoljeća su radili po talijanskim modelima violina. Najbolje kopije Stradivarija i Guarnerija izrađivala je obitelj Fendt. U Londonu 1858. godine George III Chanot otvorio je privatni atelje. Alfred Ernest Chanot, njegov potomak, radio je i živio u Londonu do 1980., te se obiteljska tradicija nastavila iako je George III u London stigao iz Pariza. U Engleskoj pokrenule su se mnoge firme koje su se bavila izradom i

prodajom violina, neke od njih su:

„Hart&Son“, „Starcke“, „Puttick&Simpson“, „Hill“, i dalje aktivna, „Dykes&Sons“, „Edward Withers&Sons“. Rad Williamsa Atkinsona poznat je po vrlo dobrom laku. Jako se posvetio dobrom sušenju laka, zbog čega se čak i selio iz Tottenhama zbog klime jer je puštao lak da

se suši prirodno. Nakon što je načinio vlastiti lak, instrumente koje je izradio nazivao je „Cremonides“, zbog dobrih karakteristika laka, poput onih talijanskih graditelja u osamnaestom stoljeću.

7. Graditelji u Americi

U Americi, kao i u Europi postoje izuzetni graditelji violina.

Henry Bentin rođen je u Njemačkoj 1857. godine, no s ocem je oputovao u New Orleans, te su tamo gradili violine.

Carlisle Joseph radio je u Cincinnatiju, a graditi je naučio od amaterskog graditelja Ashlanda, unatoč tome bio je uspješan u izradi imitacija stila poznatih talijanskih graditelja.

Joseph Collingwood iz Outtmwe, prvenstveno je bio violinist, no zbog želje da izgradi violinu za osobne potrebe na kraju se ispostavilo da može biti odličan graditelj s obzirom na to kakav ton je imala njegova prva violina. U svojoj karijeri napravio je oko šestotinjak violina.

U Chicagu violine je gradio Joseph Copland.

Bernard Poehland gradio je violine po modelu Stradivarija i Gagliana, violine su prepoznatljive po lijepom izgledu i tonu.

August Martin Ludwig Gemünder bio je graditelj koji je stigao u New York 1846. godine. Sarasate s divio sličnosti njegovih violinama s Amatijevim violinama.

Henry Richard Knopf rođen je u Njemačkoj i došao je u New York 1879. godine. On je sin poznatog graditelja gudala Heinricha Knopfa. Učio je graditi violine u Njemačkoj, a iste su prepoznatljive po lijepom laku i odličnim izgovaranjem tonova.

Nagrađivan graditelj bio je John Friedrich, koji je radio u New Yorku od 1883. godine. Radio je po modelu Stradivarija, Amatija i Guarnerija.

William Lewis & Son je kuća koja je proizvodila violine visoke kvalitete od 1874. godine.

John Alfred Gould došao je u Kanadu 1883. godine, a u Bostonu je radio od 1885. U radu mu su mu pomagala tri sina, koji su također bili graditelji violina. Trefflé Gervais, iz Kanade,

doselio je u Boston 1877. godine i svoju prvu violinu napravio je 1882. Učio je od bostonskih graditelja violina te je imao vlastitu radnju.

8. Graditelji violina u Hrvatskoj

Neki od graditelja u Hrvatskoj su Franjo Schneider, Ivan Hus, Rudolf Sloković, Darko Stipešević, Slavko Domitrović i Franjo Kresnik. Najpoznatiji hrvatski graditelj violina je Franjo Kresnik (1869. – 1943.). Rođen je u Beču i odrastao u Rijeci. Franjo Kresnik je po struci bio liječnik, a izrada violina bila mu je drugo zanimanje. Svirao je violinu i bio je učenik Alessandra Scaramellija. Jako se interesirao za izradu violina i svake godine je putovao u Cremonu i proučavao violine starih graditelja. Nazvan je čovjekom koji čita violine. Njegovi prvi instrumenti izloženi su 1926. godine na internacionalnoj izložbi u Rijeci. Franjo Kresnik je 1938. godine u Berlinu na internacionalnoj izložbi bio predstavnik Saveza talijanskih zanatlija. Njegove violine prepoznatljive su po snažnom i lijepom tonu koji je ujednačen na sve četiri žice. Franjo Kresnik je napisao knjigu „Starotalijansko Umijeće Građenja Gudačkih Instrumenata“.

9. Kolekcionari

Violine poznatih graditelja danas se nalaze posvuda u svijetu, neke u privatnom vlasništvu, a neke se čuvaju u posebnim uvjetima. Ti instrumenti se čuvaju u najboljim uvjetima kako bi sačuvali sve svoje karakteristike. Postoje sakupljači, kolekcionari violina još od vremena Nicole Amatija. Neke kolekcionare zanimali su stari graditelji kao što su Amati, Stradivari, a neke su interesirale kopije tih instrumenata koje su imale manju cijenu i kod kojih je postojala mogućnost zarade. Crkve su imale vlastite zbirke instrumenata koji su bili korišteni u svrhu potreba Crkve. Isto tako, veliki vladari imali su svoju privatnu zbirku instrumenata.

Violine su sakupljali i violinisti, i to su nerijetko bili instrumenti starih talijanskih graditelja. Poznati amaterski kolekcionar bio je Count Cozio di Salabue koji je imao veliku zbirku instrumenata među kojima su bile violine Guarnerija, Guadagninija i

Stradivarija, tepoznati

Stradivarijev „Mesija“. U Francuskoj i Belgiji postoje zbirke violina talijanskih graditelja u vremenu od šesnaestog do devetnaestog stoljeća.

Due de Campo-Selice bio je kolekcionar Stradivari i Guarneri violina, nakon što je umro utvrđeno je da je posjedovao osam Stradivarijevih violina.

Neke od važnih zbirki talijanskih violina su kolekcija Gillot, Goding, Plowden, Fontaine, Bennett, Waddell.

U New Yorku se čuva poznata „Betts“ Stradivari violina iz 1704. godine. Violinist Joseph Joachim bio je vlasnik tri Stradivarijeve violine u vrijeme smrti.

Dwight J. Partello kolekcionar je sa zavidnom zbirkom violina koje su izgradili Gagliano, Amati, Lupot, Rogeri, Guadagnini, Stradivari (dva primjerka), Bergonzi i Guarneri del Gesù. Osmišljena je i protupožarna prostorija koja je obložena čelikom kako bi se vrijedne violine zaštitile od požara i tom slučaju ostale očuvane i netaknute.

10. Zaključak

Nesumnjivo najpoznatije i najcjenjenije intrumente izgradili su Amati, Stradivari i Guarneri. Najpoznatije mjesto u kojem su graditelji djelovali kroz povijest je Cremona, a razvitak violine najvećim dijelom se odvio u Cremoni. Škola gradnje violina nalazi se u Cremoni. Cremona također ima i muzej violine i „Academia Cremonensis“. Znanje o gradnji violina u povijesti se širilo tako da je uglavnom pojedinac učio nekog drugog ili s koljena na koljeno, obiteljski, kao što imamo primjer obitelji Amati, Guadagnini i dr. i u zajedničkom radu graditelja u radionici. U današnje vrijeme i bližoj prošlosti postoje obrazovne ustanove za to zanimanje. Današnjim graditeljima zadatak je osmisliti nešto novo, upečatljivo i posebno, što je vrlo teško postići nakon ovakvih povijesnih umjetnika čije instrumente, sudeći po popularnosti, nisu uspjeli nadmašiti. Novi graditelji najviše eksperimentiraju po pitanju oblika instrumenta u svrhu akustičkih ciljeva, kao što su i talijanski graditelji u sedamnaestom stoljeću tražili jači, više solistički zvuk za veće prostore. Eksperimentirati se može s bojom tona kakvu će violina dobiti, lakom. Violine su instrumenti koji sa starenjem uglavnom ne gube na cijeni, čak i poskupljuju. Zbog toga neki kupci, u potražnji za instrumentom inzistiraju na kupnji starijeg instrumenta, zbog toga što se lak potpuno osušio i drvo je „zrelo“. Pri kupnji novog instrumenta postoji određeni rizik da će violina „loše stariti“, kroz godine promijeniti zvuk na lošije, popucati lak, odljepiti se drvo na nekim mjestima i sve to zbog lošije izrade ili kvalitete korištenih materijala. Reputacija graditelja stječe se kroz rad tokom cijelog života ili razdoblja u kojem je graditelj aktivan u poslu. Također, veliku ulogu imaju i restauratori čije poznavanje instrumenta mora biti visoko jer je u pitanju vrlo detaljan i zahtjevan posao i lako je pogriješiti i nanijeti oštećenja s trajnim posljedicama. Neki graditelji pružaju uslugu reparacije svog instrumenta u slučaju potrebe, poput Slavka Domitrovića, hrvatkog graditelja iz Siska, čiji se instrumenti nalaze svugdje po svijetu, i čije instrumente sviraju studenti i profesionalni violinisti širom svijeta.

Kroz povijest ima jako malo ženskih graditelja violina iako se izrada instrumenata ne generalizira kao muški posao. Općenito nije veliki postotak ljudi koji se bave gradnjom žičanih instrumenata, a da se ne radi o amaterskom pristupu. U povijesti je bilo amaterskih graditelja koji su imali dobre vještine izrade instrumenata. Posao dobrog

graditelja zahtijeva znanje s područja akustike, glazbe, dobro poznavanje drva, laka, tehnike oblikovanja drva, itd.

Puno podataka vezanih uz najpoznatije graditelje ostalo je neotkriveno, kao i neki njihovi instrumenti. Mnogi instrumenti, nažalost bili su uništeni ili izgubljeni u povijesti zbog čega se primjerci koji su sačuvani do danas, čuvaju i vodi se potrebna briga o njima. Mnogi primjerci izloženi su u muzejima diljem svijeta kao podsjetnik na vrhunske instrumente i vještine starih graditelja koji i danas izazivaju divljenje.

11. Literatura

1. Bachman, Alberto. *An Encyclopedia of the Violin*. [Uredio: Albert E. Wier, preveo: Frederick H. Martens]. Dover Publications, Inc. 2008.
2. Doring, Ernest N. *The Guadagnini Family of Violin Makers*. Dover Publications, Inc. Evanston, Illinois 1949.
3. Fétis, François-Joseph. *Anthony Stradivari the Celebrated Violin Maker*. Dover Publications Inc. Mineola, New York 2013.
4. Kolneder, Walter. *The Amadeus Book of the Violin, Construction, History and Music*. [uredio i preveo: Reinhard G. Pauly]. Amadeus, Portland, Oregon 2003.
5. Kresnik, Franjo. *Starotalijansko Umijeće Građenja Gudačkih Instrumenata*. Jugoslavenska Akademija Znanosti i Umjetnosti, 1951.